

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Бондар-Підгурської Оксани Василівни,
докторки економічних наук, професорки, професорки кафедри менеджменту
Полтавського університету економіки і торгівлі
на дисертаційну роботу Щура Олександра Володимировича на тему:
«Механізм інноваційного розвитку підприємництва в умовах управління
змінami», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління
та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент»

1. Актуальності теми та її зв'язок з науковою тематикою.

В умовах трансформації економіки України, повного відновлення, цифровізації, інтеграції до європейського економічного простору та зростання ролі інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств особливого значення набуває формування ефективних механізмів управління інноваційним розвитком підприємництва. Дисертація присвячена розв'язанню наукового завдання щодо вдосконалення механізму інноваційного розвитку підприємництва, орієнтованого на підвищення адаптивності підприємств до змін зовнішнього середовища, розвиток інноваційної екосистеми, удосконалення управлінських підходів та забезпечення стійкого розвитку суб'єктів господарювання.

Актуальність обраної теми зумовлена зростанням ролі менеджменту підприємств та державної підтримки інноваційного розвитку в умовах змін. Нині підприємства функціонують у нестабільному середовищі, що потребує ефективного управління змінами і водночас державної підтримки через застосування інструментів стимулювання інноваційної діяльності, державного регулювання та формування сприятливого бізнес-клімату. Інноваційний розвиток стає об'єктом управління на мікро- і макrorівнях, де поєднуються управлінські рішення підприємств і державні інструменти впливу. Це визначає необхідність дослідження механізмів інноваційного розвитку підприємництва у контексті поєднання внутрішньоорганізаційного управління та державної підтримки.

Потреба в дослідженні теми підтверджується її відповідністю державним пріоритетам інноваційного відновлення економіки України, положенням Стратегії інноваційного розвитку України, а також необхідністю посилення взаємодії держави, науки та бізнесу, розвитку інноваційних екосистем та впровадження принципів відкритого управління.

З огляду на зазначене, дисертаційну роботу Щура О.В. слід вважати слід вважати актуальним, своєчасним і науково значущим дослідженням, результати якого мають істотне теоретичне та прикладне значення.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ознайомлення зі змістом дисертації дозволяє зробити висновок про достатній рівень обґрунтованості отриманих результатів.

У дисертації здійснено вдалу спробу нового вирішення наукового завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних і практичних засад формування механізму інноваційного розвитку підприємництва в умовах змін та державної підтримки. Особливої уваги заслуговують запропоновані автором концептуальні та методичні підходи до активізації державного супроводу інноваційного розвитку підприємництва у повоєнний період, здійснення програмно-цільового регулювання, формування архітектури відкритої системи управлінських структур, а також оцінювання спроможності підприємств до реалізації механізму інноваційного розвитку на основі інтегрального показника MIPR.

Вірогідність одержаних результатів забезпечується ґрунтовним теоретичним опрацюванням досліджуваної проблематики, критичним узагальненням праць вітчизняних і зарубіжних учених, використанням положень економічної теорії, інноватики та теорії державного регулювання економіки.

Автором використано комплекс сучасних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, серед яких діалектичний, логічний, системно-структурний, статистико-економічний, порівняльний, економіко-математичний (зокрема кореляційно-регресійний аналіз), а також метод експертних оцінок. Їх використано для узагальнення теоретичних підходів, дослідження структури національної інноваційної системи, оцінювання інноваційної активності підприємств, вивчення міжнародного досвіду, визначення чинників впливу на інноваційний розвиток і розроблення пропозицій щодо вдосконалення механізму управління інноваційним розвитком підприємництва.

Методичне забезпечення дослідження також охоплює системний, компаративний, інституціональний і синергетичний підходи, системно-структурний аналіз, декомпозицію інноваційного циклу. Такий інструментарій забезпечив комплексність аналізу, дозволив встановити взаємозв'язки між елементами інноваційної системи та сформулювати цілісне бачення механізму інноваційного розвитку підприємництва на засадах управління змінами.

Це відповідає завданням дослідження і дозволило дисертанту досягти поставленої в дисертаційній роботі мети.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими й достовірними. Вони базуються на результатах теоретичних і прикладних досліджень із проблем інноваційного розвитку підприємництва та організаційно-економічного його забезпечення, розвитку інноваційних екосистем та взаємодії держави, бізнесу і наукової сфери, управління змінами.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, аналітичні матеріали органів державної влади, звіти міжнародних організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а також результати власних досліджень автора. Використання зазначених джерел забезпечує належний рівень достовірності сформульованих висновків.

Зміст дисертаційної роботи повною мірою відповідає заявленій темі дослідження, її структура узгоджується з поставленою метою та визначеними завданнями. Матеріал викладено логічно й послідовно, а сформульовані висновки та практичні рекомендації є достатньо обґрунтованими.

Перший розділ дисертації присвячений дослідженню теоретичних і методичних засад інноваційного розвитку підприємництва. Позитивним є те, що автор не обмежується традиційним аналізом понятійного апарату, а простежує еволюцію підходів до трактування категорії «інновація» (с. 28–30), а також узагальнює сучасні концепції відкритих інновацій, інноваційних екосистем, цифрової економіки та управління змінами (с. 44–57).

Заслуговує на увагу запропоноване авторське трактування поняття «інноваційний розвиток підприємництва» (підрозділ 1.1, с. 32–33), у якому акцент зроблено на взаємозв'язку інноваційної діяльності, адаптивності бізнесу та управління змінами. Автор розглядає інноваційний розвиток як складний процес якісних і кількісних управлінських змін, що відповідає сучасним тенденціям розвитку менеджменту.

Одним із вагомих наукових результатів першого розділу є запропонована концептуально-методична архітектура формування механізму інноваційного розвитку підприємства, яка поєднує інституційні, організаційні, фінансові та управлінські складові, а також визначає інструменти практичного впровадження відповідного механізму, зокрема програмно-цільове регулювання, державно-приватне партнерство, технологічне брокерство, інноваційну акселерацію, екосистемну інтеграцію тощо (підрозділ 1.2, с. 44–57).

Окремо слід відзначити систематизацію світового досвіду інноваційного розвитку підприємства. Автор аналізує підходи, що використовуються у провідних країнах світу, та обґрунтовує можливості їх адаптації до сучасних українських реалій, що підвищує прикладну цінність дослідження (підрозділ 1.3, с. 58–79).

Загалом перший розділ справляє позитивне враження, характеризується належним рівнем теоретичного опрацювання проблематики, логічною структурою та послідовністю викладу матеріалу.

Другий розділ дисертації присвячений дослідженню сучасного стану інноваційного розвитку підприємництва в Україні, оцінюванню інституційно-регуляторного середовища та верифікації передумов формування механізму інноваційного розвитку підприємництва. Позитивно слід оцінити те, що автор не обмежився описовим аналізом статистичних матеріалів, а здійснив комплексне дослідження чинників, які визначають рівень інноваційної активності підприємств. Проведений аналіз характеризується системністю та комплексністю, охоплює інституційні, фінансові, кадрові, організаційні та зовнішньоекономічні аспекти розвитку підприємництва.

Особливої уваги заслуговує запропонований автором методичний підхід до верифікації передумов формування механізму інноваційного розвитку підприємництва з використанням інтегрального показника MIRP. Автор пропонує здійснювати оцінювання не за окремими індикаторами, а на основі комплексу взаємопов'язаних характеристик, що відображають інноваційну активність, адаптивність підприємств до змін, ресурсне забезпечення, рівень взаємодії із зовнішнім середовищем та результативність інноваційної діяльності (підрозділ 2.2, с. 107–125). Такий підхід є методично обґрунтованим і спрямований на комплексне оцінювання потенціалу інноваційного розвитку підприємств та апробований на прикладі середніх агропідприємств України. Практичну апробацію методичного підходу підтверджують наведені на с. 122 розрахунки складових інтегрального показника.

Заслуговує позитивної оцінки проведене автором узагальнення та класифікація бар'єрів інноваційного розвитку підприємств (підрозділ 2.3, с. 132–138). Автором систематизовано фінансові, інституційні, кадрові, ринкові, інфраструктурні та геополітичні чинники, які стримують інноваційний розвиток українського бізнесу (с. 135), а також запропоновано відповідні інструменти їх подолання (с. 140). Такий підхід має не лише теоретичне, а й практичне значення для вдосконалення управління інноваційним розвитком підприємств і формування державної політики підтримки підприємництва.

У цілому другий розділ демонструє належний рівень аналітичної роботи автора, достатню аргументованість отриманих результатів та вміння інтерпретувати сучасні тенденції розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Третій розділ дисертації має прикладний характер і присвячений формуванню архітектури механізму інноваційного розвитку підприємництва в умовах змін. У цьому розділі представлено значну частину основних авторських наукових результатів.

Позитивної оцінки заслуговує запропонований автором концептуальний підхід до активізації державного супроводу інноваційного розвитку підприємництва у повоєнний період. Автором обґрунтовано доцільність інтеграції інструментів державної підтримки, державно-приватного партнерства, програмно-цільового регулювання та розвитку інноваційних екосистем у єдину систему управління інноваційними процесами (підрозділ 3.1, с. 155–173). Важливим результатом дослідження є розроблення структури механізму інноваційного розвитку підприємництва, що передбачає взаємодію внутрішніх можливостей підприємства із зовнішнім інституційним середовищем та системою державної підтримки (підрозділ 3.1, с. 156–157). Запропонований механізм відзначається комплексністю та відображає сучасні тенденції розвитку інноваційного менеджменту.

Особливої уваги заслуговують результати, отримані у підрозділі 3.2, де автор не лише обґрунтовує доцільність застосування програмно-цільового регулювання інноваційного розвитку підприємництва, а й пропонує практичний інструментарій оцінювання його результативності.

Наукову цінність має здійснене автором порівняння традиційного та програмно-цільового підходів до державного регулювання, систематизація джерел фінансування інноваційних програм, а також оцінювання програмної ефективності та мультиплікативного ефекту державної підтримки (с. 203). Це підвищує практичну значущість отриманих результатів.

Окремої позитивної оцінки заслуговує запропонована автором відкрита система управлінських структур, яка базується на принципах децентралізації, горизонтальної взаємодії, відкритості комунікацій, цифровізації управління та розвитку партнерських відносин між державою, бізнесом і науковою сферою (підрозділ 3.3, с. 219–225). Запропоновані положення є актуальними в умовах повоєнного відновлення економіки України та відповідають сучасним європейським підходам до розвитку підприємництва.

Позитивною рисою третього розділу є те, що автор не обмежується побудовою концептуальної моделі, а автор обґрунтовує можливості її практичного застосування через використання інтегральних показників ефективності, програмно-цільового підходу та оцінювання впливу державної підтримки на інноваційну активність підприємств (с. 177–186). Таким чином, третій розділ є логічним завершенням проведеного дослідження та містить найбільш вагомий авторські результати.

Узагальнюючи викладене, зміст дисертації повною мірою розкриває тему наукового дослідження, а її структурна побудова відповідає визначеній меті та поставленим завданням. Виклад матеріалу є послідовним і логічним, теоретичні положення доповнюються аналітичними розрахунками та практичними рекомендаціями. Запропонований автором механізм створює підґрунтя для переходу від фрагментарного управління інноваційною діяльністю до екосистемної моделі інноваційного розвитку підприємництва, у якій держава виконує координаційну та інтеграційну функції у взаємодії між учасниками інноваційного процесу.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертації можна вважати обґрунтованими, достовірними та такими, що мають теоретичне й прикладне значення для вдосконалення системи управління інноваційним розвитком підприємств, підвищення ефективності реалізації механізму інноваційного розвитку підприємництва та вдосконалення державної підтримки інноваційної діяльності.

3. Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Достовірність та наукова новизна результатів дисертаційного дослідження підтверджуються змістом роботи, використаним методичним інструментарієм та обґрунтованістю отриманих результатів. Зміст роботи свідчить про вагомий внесок автора у розвиток теоретичних, методичних і прикладних засад формування механізму інноваційного розвитку підприємництва в умовах змін. У дисертації чітко визначено мету дослідження, сформульовано та послідовно реалізовано комплекс взаємопов'язаних теоретичних, методичних і практичних завдань. Це дає підстави стверджувати, що автор успішно досяг поставленої мети та вирішив визначені наукові завдання. Поставлені завдання логічно пов'язані з одержаними результатами, а запропоновані підходи до їх вирішення відзначаються системністю, комплексністю та практичною спрямованістю.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних засад формування механізму інноваційного розвитку підприємництва, удосконаленні підходів до управління інноваційним розвитком підприємництва на засадах управління змінами та розвитку механізмів його державної підтримки, а також у розробленні методичного інструментарію оцінювання ефективності інноваційного розвитку підприємств.

Найбільш вагомий результати, що характеризують наукову новизну, полягають у наступному:

удосконалено концептуально-методична архітектура формування механізму інноваційного розвитку підприємництва (підрозділ 1.2, с. 44–57; рис. 1.8, с. 57; с. 81), у методичному ядрі якої, на відміну від існуючих підходів, домінують всеосяжний аналітичний контур дослідження, адаптивна архітектура методичної підтримки, інституційна оркестрація та максимальна залученість, інноваційна резильєнтність підприємництва, що дає можливість застосувати на практиці такі інструменти як програмно-цільове регулювання, державно-приватне партнерство, адаптивне проектування, технологічне брокерство, інноваційна акселерація, капіталізації знань, екосистемна інтеграція;

удосконалено методичний підхід до верифікації передумов формування механізму інноваційного розвитку підприємництва (підрозділ 2.2, с. 107–125; методика розрахунку MIRP — с. 120–122; рис. 2.9 — с. 122; табл. 2.7 та інтерпретація результатів — с. 123–124), що, на відміну від існуючих, заснований на використанні інтегрального показника MIRP, який враховує інноваційну активність, адаптивність до змін, екосистемну взаємодію, ресурсне забезпечення, інноваційну результативність та турбулентність зовнішнього середовища, що дозволяє аналізувати здатність підприємств реалізовувати механізм інноваційного розвитку підприємництва на основі подолання економічних, інституційних та поведінкових бар'єрів;

здійснено удосконалення концептуального підходу до активізації державного супроводу інноваційного розвитку підприємництва у повоєнний період (підрозділ 3.1, с. 155–179; рис. 3.1 — с. 156; пояснення структури механізму — с. 157–159), який, на відміну від існуючих, заснований на інноваційному процесі (*генерація ідей, розробка, впровадження і комерціалізація інновацій*), обмежений внутрішніми можливостями (*інноваційний потенціал, НДДКР, людський капітал, організаційна культура*), зовнішнім середовищем (*держава, політика, регуляторне середовище, інфраструктура*) та державною підтримкою (*нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення*), що дозволяє забезпечити практичну реалізацію інноваційних проєктів і підвищити конкурентоспроможність підприємств у повоєнний період;

удосконалено модель впровадження відкритої системи управлінських структур у процесі розвитку підприємництва (підрозділ 3.3, с. 204–225; аналіз відкритих структур і бар'єрів — с. 204–223; табл. 3.13 — с. 224; рис. 3.11 — с. 225; узагальнення — с. 228), яка, на відміну від існуючих, заснована на механізмі, що складається із блоків визначення детермінант змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі; діагностики готовності підприємства до змін; побудови інноваційної екосистеми; подолання терть і пасток, зокрема регуляторних бар'єрів, інформаційної асиметрії, фінансових обмежень, низької взаємодії, опору змінам і консерватизму, низької довіри та оркестрації; досягнення стратегічної стійкості підприємства і економіки, що формує концептуальне підґрунтя переходу від фрагментарного управління інноваційною діяльністю до екосистемної моделі інноваційного розвитку підприємництва;

набули подальшого розвитку:

аналіз теоретичних основ інноваційного розвитку підприємництва в системі управління змінами (підрозділ 1.1, с. 28–44; авторські визначення — с. 32–33; додаткові індикатори — с. 41–42; узагальнення — с. 79–80), що на відміну від існуючих, заснований на визначенні «інновації» як розроблення, впровадження та комерціалізацію якісних соціально корисних принципово нових продуктів, послуг, технологій, методів управління, впровадження яких забезпечує економічні, соціальні, екологічні та інші вигоди в умовах управління змінами, розвитку креативної економіки знань та посилення трансферу технологій, що дало можливість охарактеризувати інноваційний розвиток як складно-динамічний процес системних якісних та кількісних управлінських змін у підприємстві, заснованих на акселерації та дифузії інновацій, конвергенції або синергії технологічних процесів, активної крос-секторальності при платформізації адаптивних бізнес-моделей, що стимулює венчуризацію, інтелектуалізацію та інноваційну інклюзивність бізнесу;

дослідження інституційно-регуляторних детермінант інноваційного розвитку підприємництва в умовах управління змінами (підрозділ 2.1, с. 83–106; концепція повоєнного інноваційного відновлення — с. 86–88; подальше обґрунтування інституційних, фінансових та інфраструктурних складових — с. 89–106; узагальнення — с. 151–152), які, на відміну від існуючих, засновані на концепції повоєнного інноваційного відновлення підприємств, яка інтегрує ключові елементи інноваційної екосистеми та визначає їх взаємозв'язок у межах єдиного механізму розвитку, засновану на розвитку відповідної інфраструктури; принципах системності, партнерства держави та бізнесу, адаптивності та інклюзивності; стратегічних пріоритетах; моделі «потрійної спіралі»; фінансових

інструментах; управлінській трансформації та розвитку людського капіталу, що дозволяє в умовах управління змінами отримати адаптивні ефекти;

визначення особливостей здійснення програмно-цільового регулювання інноваційного розвитку підприємництва у повоєнний період (підрозділ 3.2, с. 180–203; порівняння традиційного та програмно-цільового підходів — с. 181–183; оцінювання програмної ефективності й мультиплікативного ефекту — с. 185–193; аналіз факторів інноваційного розвитку — с. 194–203; узагальнення — с. 227–228), що, на відміну від існуючих, проведено за основними критеріями, такими як характер впливу, орієнтація, планування, фінансування, контроль результатів, координація, роль держави, адаптивність та аналізі структури факторів інноваційного розвитку підприємств, такими як державна підтримка, цифровізація бізнес-процесів, розвиток людського капіталу та кооперація з науковими установами, що дозволяє комплексно застосовувати інструменти програмно-цільового регулювання для забезпечення стійкого інноваційного розвитку підприємництва

Все зазначене вище дозволяє зробити висновок, що робота має значну наукову новизну, яка поглиблює теоретичні засади інноваційного розвитку підприємництва на засадах управління змінами, збагачує вітчизняну науку управління та відповідає меті і завданням дослідження.

4. Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Положення та найвагоміші результати дисертаційної роботи опубліковано у 13 наукових працях, з них: 6 статей у фахових наукових виданнях України, 7 публікацій апробаційного характеру в матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій – 6,1 друк. арк., з них автору належить 4,8 друк. арк.

Наведені відомості свідчать про виконання вимог п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року.

Усі наукові результати, висновки і пропозиції викладені в дисертаційній роботі, належать особисто автору і є його науковим доробком. Дисертація є одноосібно виконаною кваліфікаційною працею, що містить розв'язання конкретного наукового завдання – розвитку теоретико-методичних і практичних засад формування механізму інноваційного розвитку підприємництва на засадах управління змінами, зокрема у повоєнний період. З наукових праць, які опубліковано у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї та положення, що становлять особистий науковий доробок автора.

5. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих автором підходів, методичних положень і практичних рекомендацій підприємствами для вдосконалення системи управління інноваційною діяльністю, підвищення ефективності управління змінами, формування стратегій інноваційного розвитку та прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а також органами державної влади під час формування та реалізації державної інноваційної політики, розроблення заходів державної підтримки інноваційного розвитку підприємництва.

Дослідження має істотне значення для розвитку теорії та практики менеджменту, зокрема у сфері управління інноваційним розвитком підприємництва в умовах змін. Наукову значущість роботи визначає комплексний підхід до формування механізму інноваційного розвитку підприємництва, поглиблення теоретико-методичних засад управління інноваційною діяльністю підприємств, удосконалення методичних підходів щодо оцінювання готовності підприємств до інноваційного розвитку на основі інтегрального показника MIRR, обґрунтування програмно-цільового підходу до забезпечення інноваційного розвитку, а також розроблення рекомендацій щодо формування відкритих управлінських структур в умовах повоєнного відновлення економіки України.

Основні положення та результати дослідження доведено до рівня практичних рекомендацій. Зокрема, пропозиції автора використано в діяльності: Товариство з обмеженою відповідальністю «Поділля-Проммет» – розроблені практичні рекомендації та пропозиції щодо удосконалення розвитку підприємництва (довідка від 30.01.2026 № 18-26); Товариство з обмеженою відповідальністю «Укр-Транс-Інвест» – у частині надання практичних рекомендацій щодо стратегічного та операційного планування підприємства, зокрема при розробці заходів щодо активізації інноваційної діяльності, удосконалення системи управління змінами та підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу (довідка від 27.02.2026 № 67/26); Товариство з обмеженою відповідальністю «Індустрія Енергії» – щодо наукового обґрунтування підходів, методів та практичних рекомендацій з активізації інноваційного розвитку підприємства, які застосовано при формуванні стратегічних напрямів розвитку, удосконаленні системи управління змінами, а також підвищенні ефективності управлінських рішень щодо впровадження інновацій на підприємстві (довідка від 12.03.2026 № 12/03-26). Запропоновані положення та рекомендації можуть бути використані під час формування державної інноваційної політики, розроблення регіональних програм інноваційного розвитку, а також при стратегічному управлінні інноваційною діяльністю підприємств різних галузей економіки в умовах змін.

6. Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації.

Аналіз змісту анотації підтверджує її відповідність основним положенням, викладеним у дисертації. Анотація не містить положень або ідей, відсутніх в основному тексті роботи. Вона подана українською та англійською мовами й становить стислий узагальнений виклад змісту дисертаційного дослідження. В анотації автором коротко представлено основні результати дослідження, визначено наукову новизну та охарактеризовано практичне значення роботи. Анотацію і текст дисертації оформлено відповідно до вимог, установлених МОН України.

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій Щура О.В. не дає підстав вважати, що під час виконання дослідження було допущено порушення принципів академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. У дисертації належним чином оформлено посилання на використані джерела інформації, результати наукових досліджень, статистичні матеріали та інші запозичені відомості. Робота відповідає вимогам законодавства України про авторське право і суміжні права та принципам академічної доброчесності. Дисертаційна робота пройшла перевірку на академічний плагіат, результати якої не виявили неправомірних текстових запозичень (<https://ihsapi.plagiat.pl/report/?shareId=e8d642b6-ce2b-4fce-a1be-6fa1af1a6b8e&language=uk>).

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи і її окремих положень.

В цілому позитивно оцінюючи дослідження, виконане Щур О.В. варто вказати на окремі дискусійні та недостатньо висвітлені в дисертаційній роботі питання.

1. У підрозділі 1.2 (с. 44–58) сформовано авторський підхід до побудови механізму інноваційного розвитку підприємництва в умовах змін. Водночас окремого пояснення потребує вибір методологічного підґрунтя, на якому базується запропонована структура механізму, а також уточнення процесу його формування та реалізації. Це сприяло б більш повному розкриттю логіки побудови авторської концепції та послідовності формування запропонованих наукових положень.

2. У другому розділі дисертації (с. 94–118) здійснено ґрунтовний аналіз тенденцій інноваційного розвитку підприємництва в Україні. Разом із тим, доцільно було б доповнити проведений аналіз порівняльною характеристикою особливостей інноваційного розвитку підприємництва в окремих країнах Центральної та Східної Європи, які пройшли аналогічні трансформаційні процеси. Це дозволило б більш повно оцінити можливості адаптації

ефективних зарубіжних управлінських практик до нинішніх умов функціонування українських підприємств.

3. У підрозділах третього розділу (с. 165–188) автором запропоновано напрями вдосконалення державної підтримки інноваційного розвитку підприємництва. На нашу думку, доцільно було б доповнити запропоновані рекомендації системою кількісних індикаторів моніторингу їх ефективності, що дало б змогу здійснювати системне оцінювання результативності впровадження запропонованих заходів та і своєчасно вносити корективи до реалізації заходів державної інноваційної політики.

4. Особливий практичний інтерес становлять результати дослідження, присвячені програмно-цільовому регулюванню інноваційного розвитку підприємництва (с. 189–203). Поряд із тим, більш ґрунтовного висвітлення, на наш погляд, потребують питання ресурсного забезпечення запропонованих програм, зокрема визначення потенційних джерел їх фінансування в умовах обмежених бюджетних можливостей і післявоєнного відновлення економіки України.

5. У роботі значну увагу приділено взаємодії держави, бізнесу та інших учасників інноваційної екосистеми (с. 208–226). Водночас, більш детальне розкриття ролі закладів вищої освіти, центрів трансферу технологій, бізнес-інкубаторів та інших елементів інноваційної інфраструктури у забезпеченні сталого розвитку підприємництва дозволило б сформувати більш комплексне бачення запропонованого механізму інноваційного розвитку підприємництва в умовах змін.

6. У роботі досить часто використовується словосполучення «в умовах управління змінами», яке, на наш погляд, потребує додаткового методологічного обґрунтування. Це пов'язано з тим, що в сучасній теорії менеджменту управління змінами традиційно розглядається як управлінський процес, концепція або функціональний напрям менеджменту, спрямований на планування, реалізацію та контроль організаційних змін, а не як зовнішня умова функціонування підприємства. Уточнення методологічного трактування словосполучення «в умовах управління змінами» сприяло б посиленню понятійно-категоріального апарату дослідження.

7. У роботі активно використовуються сучасні категорії менеджменту та інноваційного розвитку, зокрема: оркестрація, платформізація, резильєнтність, венчурізація, сек'юритизація, партисипативність, транспарентність, рецепція, комплаєнсність, крос-секторальність тощо. Водночас окремі із зазначених понять використовуються без достатнього авторського тлумачення та чіткого розмежування їх змісту. Більш повне розкриття понятійно-категоріального апарату сприяло б підвищенню методологічної чіткості дослідження та полегшило б сприйняття окремих положень роботи.

8. Для оцінювання інноваційного розвитку досліджуваних підприємств автор пропонує використовувати інтегральний показник MIRR (с. 4; 24), який характеризує здатність підприємств реалізовувати механізм інноваційного розвитку підприємництва (с. 123). Водночас у дисертації відсутнє окреме розшифрування абревіатури MIRR. Автор пояснює її призначення та зміст показника, однак не розкриває значення кожної складової абревіатури, що сприяло б кращому розумінню запропонованого методичного підходу.

Водночас вищевикладене має виключно дискусійний характер, жодним чином не ставить під сумнів вагомість наукових здобутків автора, а надані зауваження не зменшують загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, а лише вказують на складність досліджуваної проблематики та можуть слугувати орієнтиром у подальшій науковій роботі автора.

У цілому дисертаційна робота залишає позитивне враження, а виокремлені дискусійні положення і окремі недоліки не знижують її наукового і практичного значення. За змістом та оформленням дисертація Щура Олександра Володимировича на тему: «Механізм інноваційного розвитку підприємництва в умовах управління змінами», відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України, зокрема: відповідає паспорту спеціальності 073 – «Менеджмент», галузь знань 07 «Управління та адміністрування»;

відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року.

Таким чином, дисертація Щура Олександра Володимировича характеризується єдністю змісту, завершеністю дослідження, належним рівнем наукової новизни, теоретичної та практичної значущості отриманих результатів.

9. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Щура Олександра Володимировича «Механізм інноваційного розвитку підприємництва в умовах управління змінами» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, містить нові теоретичні, методичні та практичні підходи до вирішення актуального наукового завдання, що полягає у розвитку теоретико-методичних положень та розробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму інноваційного розвитку підприємництва на засадах управління змінами в умовах повосного відновлення економіки. Тему дисертації розкрито в повному обсязі, вирішено поставлені завдання, реалізовано мету дослідження, представлено нові наукові результати, які мають як теоретичне значення, так і практичну цінність, а повнота їх викладу в опублікованих працях свідчить про самостійність автора та високий науковий рівень виконаного дослідження. Враховуючи актуальність, наукову новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну значущість сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Щура Олександра Володимировича на тему: «Механізм інноваційного розвитку підприємництва в умовах управління змінами» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року, а її автор – **Щур Олександр Володимирович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності «073 – Менеджмент» галузі знань «07 – Управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
Полтавського університету
економіки і торгівлі

Оксана БОНДАР-ПІДГУРСЬКА

Особистий підпис *О. Бондар-Підгурської*
ЗАВІРЯЮ
Начальник відділу кадрів ПУЕТ
В.К. [підпис]